

OPŠTINA BIJELO POLJE

**ELABORAT
O OSNIVANJU JAVNE USTANOVE
„AVDO MEĐEDOVIĆ“**

**Bijelo Polje,
April, 2026. godine**

Uvod

Avdo Međedović je jedna od najznačajnijih ličnosti na balkanskim prostorima. Rođen je na Obrovu kod Bijelog Polja 1875, gdje je i preminuo 1953. godine.

Jedan je od najvećih južnoslovenskih epskih pjesnika, a njegova epska pjesma *Ženidba Smailagić Meha* ima 12.311 stihova i duga je kao *Ilijada* i *Odiseja*, pa ga je zbog toga američki filolog Milman Peri, istraživač i profesor na Univerzitetu Harvard iz prve polovine 20. vijeka, nazvao „balkanskim Homerom”.

Istražujući epsko stvaralaštvo na širem balkanskom području, a u cilju odgonetanja takozvanog „Homerovskog pitanja”, jedan od najuticajnijih klasičnih filologa 20. veka, profesor američkog univerziteta Harvard Milman Peri, zabilježio je tokom 1935. godine, na specijalnim aluminijumskim fonografskim pločama, 80.000 Avdovih epskih stihova. Na osnovu tih istraživanja Peri je zasnovao savremenu teoriju usmene književnosti i modernu homerologiju. Nastavljač Perijevog rada na sakupljanju epskog stvaralaštva Albert Bates Lord, takođe profesor na Harvardu, godine 1950/51, zabilježio još 18.000 Međedovićevih stihova, kompletirajući na taj način impozantnu kolekciju od oko 100.000 stihova Avda Međedovića.

Profesor Harvardskog univerziteta Zlatan Čolaković transkribovao je sa zvučnih snimaka više od 80.000 stihova bošnjačke epike harvardskog Perijevog arhiva.

Ep „Ženidba Smailagić Meha” predstavlja najznačajnije djelo bošnjačke usmene književnosti. Dok su ovaj ep izučavali u Americi na Harvard univerzitetu, u Crnoj Gori je bio potpuno nepoznat. Tek nakon što je sarajevska „Svejtlost” prvi put objavila ovo djelo 1987. godine javili su se prvi afirmativni osvrti i prikazi, ali ozbiljnija analiza i književno-kritička valorizacija ovog spjeva još uvijek nije urađena. Pjesnik Avdo Međedović je rijedak primjer umijeća usmenog pjevanja i snage duha, koji ga svrstava u besmrtnike kakvi su tvorci „*Ilijade*” i „*Odiseje*” ili „*Pjesme o Nibelunzima*” uz koje s pravom porede i spjev Avda Međedovića.

Iako nezabilježena, bošnjačka epska pjesma živjela je od doma do doma, od sijela do sijela, naročito za vrijeme ramazanskih večeri u domaćinskim kućama, koje su vodile računa da dovedu što boljeg i čuvenijeg pjevača – pjesnika. Avdo Međedović je bio jedan od najtraženijih pjevača – pjesnika u bjelopoljskom kraju, kao ranije njegov veliki prethodnik, slijepi pjesnik Ćor Huso Husović rodom iz Kolašina. U natpjevavanju pjevača – pjesnika epskih pjesama, vodilo se računa ne samo o sadržini pjesme, već i o načinu izvođenja, boji glasa i ljepoti pjevanja, umijeću guslanja, što je sve pomno praćeno i cijenjeno od strane mnogobrojnih slušalaca. Samo izvođenje i česte improvizacije u trenucima posebnog nadahnuća pjevača – pjesnika, značili su mnogo za konačni sud o njihovom umijeću i vrijednosti. Za to se razvio i posebno njegovao manir dotjerivanja i kultivisanja pjesme, izražen kroz česta kićenja i uljepšavanja, birajući riječi koje će da ganu i uzbude slušaoca, ali istovremeno nadahnu i uznesu pjevača – pjesnika.

Avdo Međedović je u svoje pjesme najviše od svih pjevača – pjesnika unio novih i uspješnih poređenja. Da američki folozofi nijesu naišli na pjevača – pjesnika ovakvog dara i formata, njihova teza o nastanku „Ilijade“ i „Odiseje“ bila bi manje uvjerljiva.

I pored toga što je Avdo Međedović rođeni pjesnik – pjevač, on je prije svega proizvod jedne snažne epske tradicije, s obzirom da je živio i ostao u tom duhu, prvo u svojoj porodici gdje je od oca Huseina, koji je takođe bio pjevač na glasu, učio pjevanje i guslanje, a potom i od poznatih pjevača Reša Alihodžića, Sada Hadžovića, Nezira i Orla Kalića, Hamida Nikšića Ferizovića, Hasana Nikšića, Islama Radoglavca, Avdage Šehovića, Latifa Zekovića i od Rada Đurića.

Postojalo je nekoliko verzija epa „Ženidba Smailagić Meha“. Prema jednoj od njih Avdo Međedović je ispjevao svoju, skoro nevjerovatnog obima, koja se istovremeno doima kao roman u stihovima. Kompozicija i struktura ovog epa slična je klasičnoj kompoziciji romana. Sve druge verzije bile su znatno kraće. Avdo Međedović, nesvakidašnje obdareni pjevač – pjesnik imao je veliku moć razlučivanja ljudskog od neljudskog, junačkog od nejunačkog, dobrog od lošega, znao je ne samo imena i mjesta iz kojih su brojni bošnjački epski junaci, već i njihove posebnosti i karakteristike, koje je suptilno i znalački nadopunio novim elementima i odlikama. Veoma važno za sadržinu njegovog epa je i to što je Avdo devet godina služio turski asker, da je učio podoficirsku školu u Solunu, tako da njegovo znanje

iz vojne doktrine i ratovanja dolazi do punog izražaja u velikim bitkama koje razrešavaju zaplet u ovom epu. Iako se radnja epa dešava u 17. vijeku, Međedović je znalčki upleo svoja vojna znanja i iskustva, prilagodio ih tom vremenu i načinu ratovanja. Služeći asker, naučio je turski jezik, za to s lakoćom barata pojedinim izrazima i riječima orijentalnog porijekla. Može se sa sigurnošću reći da ni jedno drugo djelo, ove književne vrste, ne sadrži toliko orijentalizama kao Avdova „Ženidba Smailagić Meha“. Ova pjesma je, pored svoje dužine, ostvarena, takoreći, u jednom dahu, pa epizode koje se češće javljaju ne predstavljaju balast i ne presijecaju magistralni tok radnje.

Avdo Međedović je očigledno bio svjestan svog zadatka i misije koju treba da ima njegova pjesma, jer je pjevao pred veoma zainteresovanim strancima, koji su plaćali njegovo pjevanje i kazivanje.

Počinjući svoje grandiozno djelo od 12. 311 stihova, dužine Homerove „Ilijade“, ili „Pjesme o Nibelunzima“, Avdo Međedović u predpjevu nije posegao ni za jednim poznatim uvodom, već je prve riječi uputio Bogu, kao svemogućem i vrhovnom tvorcu i zaštitniku ljudskog roda, koje Međedović u skladnoj gradaciji svodi na ljudsku vjeru i sudbinu.

Dakle, potrebno je ime Avda Međedovića podići na nivo koji mu pripada u crnogorskoj i regionalnoj kulturi. U tom smislu neophodno je napraviti iskorak ka punoj internacionalizaciji i afirmaciji lika i djela Avda Međedovića, kako bi Bijelo Polje i Crna Gora bili stjecište najvažnijih istraživača usmene književnosti, koja predstavlja temelj savremenoj, modernoj književnosti. Samim tim ova Ustanova okupljala bi i savremene književne stvaraoce, kao i umjetnike iz drugih oblasti.

Formiranjem JU „Avdo Međedović“, takođe, otvara se prostor za pokretanje i nagrade koja bi nosilo ime Homera sa Obrova – Avda Međedovića, a koja bi se dodjeljivala za književni i naučno istraživački rad iz oblasti narodne književnosti i književnosti uopšte, što bi postalo mjera za kvalitetnu književnost na širim prostorima.

Dakle, potrebno je da SO Bijelo Polje donese Odluku o formiranju JU „Avdo Međedović“ i obezbjeđivanju budžeta kao i o angažovanju visoko stručnog i profesionalnog kadra u kreiranju programskih sadržaja i izvršnoj produkciji ove Ustanove.

Razlozi, ciljevi i zadaci formiranja JU "Avdo Međedović"

Razlozi za formiranje Javne ustanove:

S obzirom da je Avdo Međedović najpoznatije ime iz književnog svijeta sa balkanskih prostora u Americi, te da se epika ovog istaknutog stvaraloca izučava na čuvenom Harvard univerzitetu, a da nema poznatijeg homerologa koji se nije bavio i Avdom Međedovićem, javlja se opravdana potreba da u Bijelom Polju – rodnom gradu Avda Međedovića bude formirana Javna ustanova koja će nositi njegovo ime.

Bijelo Polje, kao grad prepoznat po istinskim kulturnim vrijednostima u državi i region, upotpunilo bi svoju kulturnu ponudu formiranjem JU "Avdo Međedović" i tako postalo grad koji u punom smislu afirmiše i vrednuje svoje kulturne i kulturološke vrijednosti.

Formiranjem ove Ustanove Bijelo Polje i Crna Gora učvršćuju svoju poziciju na mapi važnih kulturnih destinacija, a time i otvara vrata naučnicima, istraživačima, stvaralocima, studentim i profesorima, kao i zainteresovanim konzumentima kulture da učestvuju u programima ove Ustanove.

JU "Avdo Međedović" bi se uklapila u sveukupne kulturne sadržaje Bijelog Polja i Crne Gore, a obezbijedila bi i neophodan međunarodno prepoznatljivi subjektivitet. Takođe,

Kadrovska struktura Ustanove podrazumijeva profesionalce, a produkcija kvalitetan i sadržajan nivo, što bi obezbijedilo kontinuitet rada na godišnjem nivou i učešće najreferentnijih učesnika sa međunarodne scene.

Ciljevi Javne ustanove:

Ciljevi formiranja JU "Avdo Međedović" su bolje pozicioniranje Bijelog Polja i Crne Gore na mapi kulturnih destinacija u regionu i šire, valorizacija i prezentacija književnog stvaralaštva Avda Međedovića, te prezentacije i valorizacije bošnjačke kulture, kao posebne vrijednosti u sveukupnoj crnogorskoj kulturi.

Takođe, cilj formiranje JU "Avdo Međedović" je uvođenje novog, reformskog kursa koji se sprovodi u kulturi Crne Gore, a to je otvorenost prema kulturnom i interkulturnom dijalogu, kojem sterminirano savremeno društvo..

Formiranje JU "Avdo Međedović" treba da doprinese:

- međunarodnoj afirmaciji kulture Crne Gore i pozicioniranju Bijelog Polja na mapi kulturnih destinacija regiona i šire;
- ravnomjernom razvoju kulture na teritoriji Crne Gore;
- međunarodnoj prezentaciji kulturnog nasleđa i podsticanju savremenog stvaralaštva;
- promociji i očuvanju multikulturalnih vrijednosti opštine Bijelo Polje i Crne Gore kao i afirmaciji kulturne različitosti;
- valorizaciji kulturnog nasljeđa;
- podsticanju mladih i talentovanih stvaralaca na uključivanje u programe saradnje;
- animiranje građana da učestvuju u kreiranju kulturnog života.

Predlog, način i zadaci Ustanove

U cilju efikasne, kvalitetne i sveobuhvatne valorizacije kulture Bijelog Polja, potrebno je formirati JU "Avdo Međedović" manjeg produkcionog tipa, u duhu pozitivnih propisa sadržanih u Zakonu o kulturi. Takvom opredjeljenju doprinjela je i pozitivna praksa u regionu, gdje su referentne ustanove ovog profila i međunarodnog značaja, organizovane po istom modelu. To se prije svega odnosi na JU "Ratkovićeve večeri poezije" u Bijelom Polju, JU "Behram beg" u Tuzli, Sterijino pozorje u Novom Sadu i sl.

U tom kontekstu potrebno je da opština Bijelo Polje donese odluku o formiranju Javne ustanove "Avdo Međedović", koja bi imala svojstvo pravnog lica.

Predloženim načinom organizacije JU "Avdo Međedović" ostvarila bi se osnovna namjera osnivača da unaprijedi na lokalnom i državnom nivou institucionalni sistem u kulturi.

Djelatnosti ustanove i unutrašnja organizacija

Osnovna djelatnost JU "Avdo Međedović" bio bi naučno istraživački rad iz oblasti narodne književnosti, epike, kao i savremene književnosti; organizacija naučnih skupova, okruglih stolova i tribina, kao i prateće aktivnosti koje bi bile u funkciji ostvarivanja osnovne djelatnosti i valorizacije postojećih kulturnih potencijala opštine Bijelo Polje.

Na pripremi programa radilo bi se u kontinuitetu, što bi obezbijedilo:

- zastupljenost najreferentnijih naučnika, univerzitetskih profesora i književnika iz regiona i Evrope;
- stalnu komunikaciju i saradnju sa najreferentnijim međunarodnim institucijama kulture;
- pripremu programa godišnjih aktivnosti;
- disperzija programskih sadržaja na cijeloj teritoriji Crne Gore;
- program saradnje i razmjene sa drugim ustanovama sličnog profila u regionu i šire.
- unapređenje i razvoj sistema kulture u skladu sa međunarodnim standardima;

Predviđenim sistemom organizacije JU "Avdo Međedović" imala bi 10 do 15 zaposlenih radnika, organ upravljanja Ustanovom bio bi Savjet i brojio bi pet članova, a imenovao bi ih osnivač, odnosno SO Bijelo Polje, u skladu sa propisima lokalne samouprave.

Način obezbjeđivanja sredstava i drugih uslova za rad Ustanove

Sredstva za rad ustanove bi se obezbjeđivala iz bužeta Opštine, u skladu sa godišnjim programom rada Ustanove i budžetskim mogućnostima Opštine.

Javna ustanova „Avdo Međedović“ bila bi smještena prostoru koja ispunjava neophodne uslove za smještaj i ostvarivanje djelatnosti. Istovremeno se taj prostor

stavlja u funkciju kulture, na najprimjereniji način - u funkciju koja obezbjeđuje međunarodnu valorizaciju i promociju naslijeđenih kulturnih i stvaralačkih potencijala opštine Bijelo Polje.

Koncepcija razvoja JU "Avdo Međedović"

Težište osnovnog djelovanja ustanove bilo bi da aktuelizuje i učini dostupnim naučno istraživački rad iz oblasti narodne književnosti, epike, kao i savremene književnosti, ali i sve segmente savremene umjetnosti i inovativnim pristupom uspostavi interkulturni dijalog, u zajednici koja kao svoju prednost prepoznaje i afirmiše multikulturalni model i njegovu različitost.

U tom kontekstu Ustanova bi svoju djelatnost u budućnosti razvijala na međunarodnim standardima i univerzalnim načelima razvoja kulture koji se temelje na slobodi stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, ravnopravnom očuvanju svih kulturnih identiteta i poštovanju kulturne različitosti, uspostavljanju efikasnog, racionalnog i kreativnog upravljanja u kulturi, transparentnog djelovanja, poštovanja zaštite autorskog prava i demokratizaciji i decentralizaciji u kulturi.

U odnosu na takvo opredjeljenje javna ustanova "Avdo Međedović" bi u budućnosti unapređivala koncept koji:

- Obezbjeđuje najkvalitetniju sliku crnogorske i internacionalne umjetnosti, koja korespondira sa savremenim umjetničkim tendencijama u Evropi i svijetu;
- Izgrađuje otvoren region za različite vidove institucionalne i stručne saradnje sa srodnim ustanovama u region, Evropi i šire;
- Stvarala jak kreativni i informacioni centar u Bijelom Polju, koji će moći ravnopravno da učestvuje u domaćoj i međunarodnoj razmjeni umjetnosti i mobilnosti umjetnika;
- Ostvarivala otvorenu i široku pedagošku djelatnost kao dopunu opšteg obrazovanja publike, angažovanjem studenata akademija umjetnosti i stručnjaka specijalističkih znanja;

- Omogućavala istorijsko-teorijska i kritička istraživanja i komparaciju iskustva savremene umjetničke prakse u Crnoj Gori i šire.

Zaključak

Ovaj Elaborat predstavlja polaznu osnovu za dalju izgradnju i inoviranje institucionalnog sistema umjetnosti u Crnoj Gori.

Cjelovitu funkcionalnost i održivost predloženog modela organizacije JU “Avdo Međedović” biće moguće utvrditi nakon što svi preduslovi organizacije budu obezbijeđeni, od njenog osnivanja do konstituisanja organa upravljanja i rukovođenja.

U ovoj fazi organizacije, neophodno je stvoriti formalno-pravne preduslove za organizaciju JU „Avdo Međedović“, a to su:

- Donošenje osnivačkog akta javne ustanove, koji će sublimirati i inovirati njene programske i projektne sadržaje, unutrašnju organizaciju i kadrovsku strukturu;

- Precizno definisati djelatnosti u skladu sa novom programskom profilacijom i modelom organizacije;

- Ažurno i blagovremeno procesuirati sve aktivnosti koje proizilaze iz obaveza opštine Bijelo Polje.

SEKRETARIJAT ZA LOKALNU SAMOUPRAVU